

Føns Vang blev omskabt til Fyns næststørste sø

»Endskønt Danmark er et roligt land, der helst vil have fred og venskab med sine naboer, så fører det dog en stadig kamp mod sin nærmeste nabo – havet.

Tidligere plejede naboen at være den angribende, og det er noksom bekendt, hvorledes han har opslugt store strækninger af Danmarks land.

Men efterhånden som menneskerne lærte at kæmpe mod naturen og benytte og tæmme dens vilde kræfter, er det lykkedes at tilbagevinde en del af det tabte, og forsøgt

ved inddæmning at erobre betydelige nye arealer af god jord fra havet.»

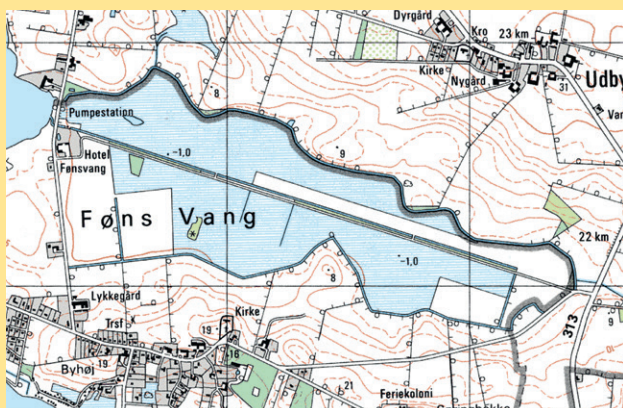
Sådan lød indledningen til artiklen »En af Danmarks fredelige erobringer« i Illustreret Tidende i maj 1860. En artikel, der lovpriste grevskabet Wedellsborg for inddæmning af den inderste del af Gamborg Fjord, hvor 110 hektar af fjorden nu skulle helt tørlægges med damp- og vinddrevede pumpemøller under navnet Føns

Vang. 145 år senere er der atter kommet vand i den gamle fjordarm.

Det var det daværende Fyns amt, der lod inddæmningen omdanne til Fyns næststørste sø i slutningen af 2005. Man satte blot et stighord i slusen under Ronæs Bro, og så steg vandet op over engene og skabte søen.

Projektet var et led i statens forsøg på at dæmme op for landbrugets udledning af kvælstof til Lillebælt. Som sådan var det vellykket, men også en

Føns Vang

I slutningen af 1700-tallet blev den inderste del af Gamborg Fjord, ni kilometer sydøst for Middelfart, afsnøret med en vejdamning ved Ronæs. Derefter tørlagt og gradvis kultiveret i løbet af 1800-tallet. Endegyldigt drænet i 1938.

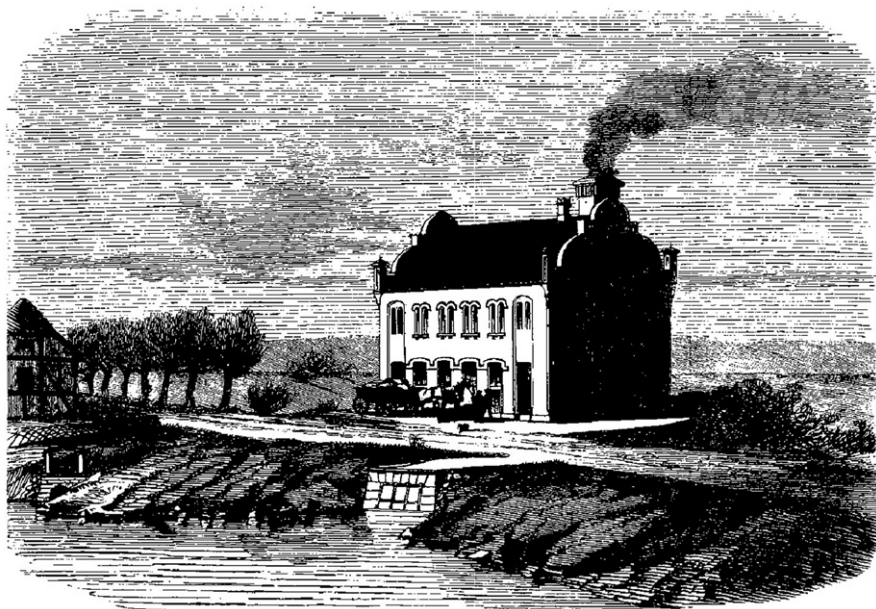
Gradvis forsumpning frem til 2005, hvor Fyns amt genskabte det 110 hektar stort engområde som Fyns næststørste sø.

Vandmiljøplan II-projekt med teoretisk bortfjernelse af 17 tons kvælstof årligt, men meget kostbart i forhold til effekten. Finansieret af det offentlige med 6,5 mio. kr. (7,42 mio. kr. i 2011-værdi). Søen er i privateje med otte lodsejere. Lokaltiteten udgør en del af EU-habitatområde nr. 96.

Kortene er fra 1780, 1907, 1990 og 2008.

Middelfart Kommune.

Koordinater: 6143152, 553277.

Rygende skorstene var et sindbillede på den anden industrielle revolution fra omkring 1850, hvor de teknologiske og økonomiske fremskridt tog fart med udviklingen af dampdrevne motorer, skibe og jernbaner. Dampmøllen ved Føns Vang blev opført i 1857 og har været ganske enestående i sin tid. Datidens førende magasin, Illustreret Tidende, fandt da også fabriksanlægget værdigt til en udførlig omtale i maj 1860. Illustrationen er hentet fra denne omtale.

meget dyr succeshistorie. Målt i kroner pr. kilo fjernet kvælstof satte Føns Vang-projektet Danmarksrekord som landets hidtil dyreste.

Men lad os gå tilbage til dengang, da »menneskerne lærte at kæmpe mod naturen og benytte og tæmme dens vilde kræfter.«

Det tidligste foto af industrianlægget ved Føns Vang viser også den hollandske vindmølle, der blev opført i 1861 som supplement til den dampdrevne pumpemølle. Trods det imponerende bygningsværk ydede den dampdrevne pumpe blot 10 hk. Ingen af bygningerne er bevaret, bortset fra fundamentet til vindmøllen. Hotellet »Sophienlyst Slot«, der i dag ligger som nærmeste nabo til mølleruinen, er trods navnet og den middelalderlige arkitektur blot et luksuriøst kæmpesommerhus fra 2001, der udlejes til større grupper og virksomheder. Foto: Privateje.

det slut med søværts transport. Føns Vang var født.

Præcis hvornår det skete, er ikke umiddelbart til at fastlægge, men en gammel faktura i Wedellsborgs regnskaber dokumenterer, at der allerede i 1793 eksisterede en køredæmning med bro over udløbet. Regningen lyder:

»I efteråret 1793 har Niels Kurve-man i Føns pakket seks favne stenbro over broen på den gamle dæmning ved Ronæs.«

For denne brolægning betalte »Grev Wedell« tre mark ifølge kvitteringen.

Andre regninger fra 1795 viser, at der nu var sat gang i byggeriet af en sluse. Egeplanker, håndsmedede spigre, bolte, søm og kramper samt en kraftig jernlænke var blevet indkøbt, og der kan ikke herske tvivl om, at materialerne blev anvendt til en sluse med stigbord. Dermed var der sat prop i fjorden for al fremtidig skibsfart, og den storstilede udtørring kunne tage sin begyndelse.

Indenrigsministeriet bevilgede sin tilladelse – med tilsagn om tyve års skattefrihed på det nyvundne land – i 1809, og det vil være rimeligt at regne dette år for starten på den egentlige tørlægning.

Vejdæmningen mellem Føns og Ronæs gjorde det muligt at skyde genvej over »den lange vejle« i stedet for at skulle tilbagelægge omvejen på mere end to kilometer ind omkring Broende. Med en sluse i dæmningen var der lagt op til en tørlægning af vejle, som ville kunne give op mod 100 hektar enge til græsning og høslæt.

Allerede i 1812 konstateres det, at der er gennemført en »teknisk tørlægning«, og i 1828 går man i gang med at vurdere boniteten, dvs. jordens frugtbarhed undersøges med henblik på ansættelse i hartkorn til jordbeskatningen. Wedellsborg stritter dog imod, da resultatet foreligger, og endnu i 1879 står der stor strid om jordens værdi.

Tørlægningen har dog næppe været særlig effektiv. Af en skrivelse fra en landinspektør i Svendborg fremgår det, at der til stadighed står blankt

Geografen Einar Storgaard cyklede rundt på Fyn og Sjælland i 1941 for at fotografere datidens mange igangværende landvindingsprojekter, og han lagde også vejen forbi Ronæs Bro og Føns Vang. Syv år senere brækkede man møllen ned, efter at den havde miste en vinge. Foto: Einar Storgaard, 1941.

vand flere steder inde i Føns Vang. Det fremgår også af målebordbladet fra 1872, at der ligger en permanent sø inde i det inddæmmede område.

Ronæsbro Dampmølle bygges

Fra midten af 1800-tallet havde Wedellsborg Gods sat mere fart på udpumpningen.

Den imponante Ronæsbro Dampmølle opføres i 1857. Ifølge takseringen til forsikringsfirmaet Alm. Brand var der tale om en bygning i 12 fag (18 meter lang) til en dampmaskine, der kunne yde 10 hk og trække en centrifugalpumpe. Maskinen drev også en kornmølle, når den ikke skulle pumpe vand.

Med sine 10 hk kunne dampmaskinen udpumpe 10 kubikmeter vand i minuttet. Det var ikke meget, og ofte gik der 3-4 dage efter et skybrud over Føns Vang, før engene atter var tørre. Den sidste pumpe, der blev slukket i 2005, havde en ydeevne på 40 hk, men fyldte til gengæld ikke meget mere end et par ølkasser.

I 1862 havde Wedellsborg Gods atter bud efter forsikringssselskabet.

Denne gang var det en ottekantet, hollandsk vindmølle med »tvende skruer til udpumpning af en tilstødende sø«, der skulle forsikres. Udover vandsneglene drev vindmøllen også et par kornkværne. Fundamentet fra denne mølle er bevaret frem til vore dage som en stor grå cementklods med årstallet »1861« præget i cementen.

Ronæsbro Dampmølle var tegnet af civilingeniørfirmaet English & Hansen, der også havde ført tilsyn med opførelsen. Dette firma var involveret i en række af datidens større landvindingsprojekter, bl.a. ved Vest Stadil Fjord, og var den førende virksomhed på dette felt.

Ifølge 1860-beskrivelsen i Illustreret Tidende omfattede inddæmningen

Kun selve vindmøllen blev fjernet i 1948. Det ottekantede fundament fra 1861 fik lov at stå tilbage som »Eremitagen« – det er jægernes kaldenavn til deres jagt hytte. Udenfor er der monteret en vildtkrog, der ganske tankevækkende har form som en fasan. I dag er det helt overvejende vildænder, der dingler på krogen.

Elly og Viggo Pedersen, Ronæsbrovej, havde dette fine maleri hængende af den gamle vindmølle, da forfatteren lagde vejen forbi i august 2007.

»hen ved 200 tønder land fortrinlig jord«, dvs. 110 hektar, som angiveligt lå »3-5 fod under havfladen« (94-157 centimeter). Om anlæggets virkemåde stod der følgende:

»Ved hjælp af den på tegningen viste sluse udtømmes en del af det om vinteren tilstrømmede vand om foråret, når der indtræffer lavt vande i Bæltet, og resten udpumpes i løbet af 4-6 uger (...).«

Det inddæmmede areal har altså ligget vandfyldt i vinterhalvåret, hvorefter det er blevet pumpet tørt i løbet af foråret, så der enten har kunnet græsses eller slås hø. Biologisk set har vinteroversvømmelserne med stor sandsynlighed befordret et rigt fugle- og fiskeliv, mens udpumpningen om foråret – alt efter hvor sent, den har fundet sted – har haft mere eller mindre karakter af en ødelæggende masakre på ynglefuglene.

Dette foreligger der dog intet vidnesbyrd om, men erfaringerne fra senere tørlægninger taler deres tydelige sprog. Allerede fra februar/marts er de første andefuglearter i gang med at yngle, mens massevis af padder og fisk i stimer gør klar til at gyde på det lave vand. Når vandet så pumpedes ud, typisk i april eller først i maj, kostede det ofte hele årets yngel.

En givtig blandet landhandel ved Ronæs Bro

1861 var året, hvor købmand Knud Christian Thidemann fra Middelfart for første gang optrådte i tingbogen som ejer af »Handelsetablisement og Teglværksfabrik ved Ronæs Bro«. Herfra opkøbte han korn fra egnens bønder til eksport med skib, og samtidig importerede han kolonial- og grovvarer til landbruget.

Ronæs Bro var centrum i hele 1800-tallet for en livlig aktivitet med skibe og søfolk fra Sverige, Rusland, Polen, Tyskland og Holland – måske endda også englændere med kul. Herfra blev der drevet kornhandel og tømmerhandel, og på et større teglværk med tre ovne og 4-6 tørrelader blev der produceret mursten frem til 1880'erne, hvor leret slap op. Købmand Thidemann ejede flere skibe (jagter), som sejlede uafbrudt med brændte sten mellem Ronæs og Kiel.

Ladepladsen ved Ronæs var opført omkring 1830 med en anløbsbro, der var 260 meter lang. Med tre meter vand (fra 1862) ved brohovedet, kunne selv datidens større skibe laste og losse her.

Ronæsbro Brugsforening stiftedes i 1915, hvor man købte hele anlægget ved ladepladsen. Brugsforeningen kastede sig over import og handel med tømmer, jern, cement og bygningsmaterialer samt korn og foderstoffer, brændsel, kolonialvarer, olie og benzín m.m.

Før andelsselskaberne for alvor overtog grovarehandelen med landbruget havde brugsforeningerne gode dage.

Fyns Andelsfoderstof Forretning (FAF) flyttede senere ind i pakhuset, og en overgang

Den imponante ladebygning fra 1864 har stort set ikke ændret udseende gennem de mange årtier, bortset fra vinduernes form og antal. Det sort-hvide foto er taget i sommeren 1941 af geografen Einar Storgaard, der i besættelsessårene cyklede rundt til mange af de gamle inddæmninger på Fyn og Sjælland. Farvebilledet er fra sommeren 2008.

var der andelsfryseri i bygningens nordlige ende.

Helt frem til 1950'erne spillede søtransport en væsentlig rolle for al handel i større stil. Før jernbaner og lastbiler blev almindelige, var søvejen eneste mulighed for at transportere større mængder gods.

Brugsforeningen Ronæsbro solgte stedet i 1961 og flyttede kolonialhandelen op i Føns. FAF og frysehuset forlod ladepladsen et par år senere. Siden da har pakhuset i perioder huset grise og høns, plasticbåde, romtønder og tømmer samt forskellige værksteder.

Forsvandt i dybet

Den store stormflod i november 1872 ramte hårdt, selvom Ronæs og dampmøllen lå helt inde i bunden af Gamborg Fjord.

I sine erindringer »Barn i Middelfart omkring 1870« har købmandsdatteren Oline Marie Thidemann givet denne særdeles malende skildring af rædselsdøgnen:

»Da havde far 70 tdr. hvede liggende på det underste loft i Ronæs Bro. Da vandet fyldte gården og begyndte at gå ind i pakhuset, fik Lind (bestyreren) mandskab til at flytte sække med kornet op på lad, som de mente vandet ikke ville nå – men det nåede dertil, det steg og steg, gik ind i huset – beboelsen og butikken, fyldte alt, stod til sidst midt op på vinduerne – ta-

petpapir ville aldrig mere fæstne sig til de vægge, hvor vandet havde været, for det var jo salt, skønt Ronæs Bro ligger helt inde i bunden af Gamborg Fjord, en arm af Lillebælt.

Hveden blev ødelagt; det blev forsøgt at tørre den, jeg husker den ligge på presninger i gården i Middelfart, men brødkorn blev det ikke til, og far tabte mange penge på den. Dampmøllen, som lå lige over for Ronæs Bro på den anden side af fjorden, blev væltet af bølgerne og tog møllersvenden med sig ud i dybet.«

Hvor galt, det egentlig gik, er der ikke klarhed over. Der er næppe tvivl om, at stormflodens vandmasser slog ind over vejen og dæmningen, men om dampmøllen virkelig forsvandt i dybet, er mindre sikkert. Taksatoren

fra Alm. Brand noterede i hvert fald i 1877 om bygningen og maskinerne, at »de forsikrede genstande svarer til forsikringssummen og er vel vedligeholdte i enhver henseende«.

Få år senere eksisterede dampmøllen dog næppe mere. I hvert fald var den slettet fra 1886-udgaven af generalstabens målebordsblade.

Vindmøllen holdt noget længere, faktisk helt frem til 1948, hvor den mistede den ene vinge. Da den ikke længere var tidssvarende, blev den brækket ned, men selve møllekroppen og fundamentet fik lov at blive stående.

I 1937 gennemførte Wedellsborg et dræningsprojekt af 109 hektar i Føns Vang, og ved den lejlighed installerede

Et godt udsyn over den nye sø får man fra kirken i Føns. På dæmningen ude mod vest ses det hvide »Sophienlyst Slot« med sorte tagtegl, og længere mod nord ligger lagerbygningen ved Ronæs Bro med det røde tegltag. Der er en aldersforskel mellem de to bygninger på omkring 150 år.

man en moderne pumpe. Arbejdet var ikke helt billigt med en bekostning på 37.000 kr. (1,18 mio. kr. i 2011-værdi), men sandsynligvis blev det realiseret med 50 procent statsstøtte efter grundforbedringsloven. Som resultat af den forbedrede udpumpning udtørredes flere af engene, så de kunne inddrages i omdriften og dyrkes med korn og roer.

inddiges som værn mod den nye søs vandmasser, og også lavtliggende vejstrækninger og tekniske anlæg blev sikret.

Prisen for hele herligheden blev 6,5 mio. kr. (7,42 mio. kr. i 2011-værdi), hvoraf staten betalte knap to mio. mens, amtet leverede de resterende 4,5 mio. Pengene blev fortrinsvis brugt til kompensation til lodsejerne

og til nogle mindre, men nødvendige anlægsarbejder for at højvandsbeskytte det såkaldte »Sophienlyst Slot«, et luksussommerhus, der var blevet opført med kommunal tilladelse på dæmningen i 2001.

Der var altså ikke tale om at lade det offentlige erhverve området, og det er stadig i privat eje. Af samme grund er jagt og fiskeri fortsat forbeholdt lods ejerne, hvilket har vakt nogen kritik.

Hele lokalområdet har dog fået et stort løft med etableringen af den nye sø. Dette kommer bl.a. til udtryk ved stigende ejendomspriser i Føns by, hvor mange huse har fået en enestående udsigt. Også for sommerturismen til den nærliggende campingplads har det nye naturområde haft stor positiv betydning.

Hvad angår selve formålet med at oprette den nye sø, så blev der betalt en ekstraordinær høj pris.

I en faglig rapport fra 2011 har forskere fra Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) sammenlignet 56 nyoprettede vådområders »omkostningseffektivitet«, når det gælder fjernelse af landbrugets kvælstofforurening. Føns Vang kom ind på 56. pladsen, dvs. som nummer sjok. Det gør lokaliteten til landets suverænt

Danmarks dyreste renseanlæg

Trods 50 års pumpning var der kun ca. 30 hektar tilbage, der stadig blev dyrket i slutningen af 1980'erne. De resterende ca. 70 hektar lå hen som græsenge, der var omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Med tiden havde engene sat sig, fordi humusjorden sank sammen på grund af udtørringen, men vel også i takt med at drænrørene fra 1937 gradvis ophørte med at fungere.

Omkring århundredeskiftet begyndte Fyns Amt at arbejde særdeles aktivt med at genskabe vådområder som bidrag til statens indsats for et renere vandmiljø.

Føns Vang blev tidligt udvalgt, og efter flere forhandlinger om en frivillig aftale med områdets otte lodsejere, kunne pumpestationen nedlægges i december 2005. To ejendomme måtte

Straks efter genskabelsen af det store vådområde rykkede klyden ind i stort antal i begge ender af søen, hvor den gav sig til at yngle. I 2009 blev der rapporteret 25 par, men siden da er det gået noget tilbage. Fra 2012 er der blot indberettet fem fugle. Om det skyldes den markante opblomstring af grønne alger, som har præget søen især i vestenden, vides ikke. Foto: Mogens Hansen.

Vandkvaliteten i den store sø bærer tydeligt præg af landbrugets voldsomme forurening med kvælstof og fosfor. Hver sommer i de seneste år er der sket en voldsom opblomstring af grønalger, der får søvandet til at ligne maling. På dæmningen (i baggrunden af billedet) ligger hotellet »Sophienlyst Slot«, der trods det gammelt klingende navn og den tillempede middelalderarkitektur blot er et luk-suriøst kæmpesommerhus fra 2001.

dyreste vandmiljøplanprojekt.

For hvert ton kvælstof fra Føns Vangs opland, som Lillebælt frem-over bliver skånet for, er der betalt 44.588 kr.

De 10 billigste projekter rangerede mellem 859 kr. og 11.459 kr. pr. ton, mens de 10 dyreste projekter fordelte sig mellem 22.809 kr. og 44.588 kr.

Alle disse tal er dog baseret på teoretiske beregninger, som siger, at det 113 hektar store vådområde på årsba-

sis skulle kunne fjerne 136 kilo kvælstof pr. hektar. I alt skulle det reducere belastningen af Gamborg Fjord og Lillebælt med 15.368 kilo kvælstof året, men det er altså kun teori.

Fejlagtigt oplyses det i en anden DMU-rapport (Hoffmann et al. 2006; se kildelisten), at der direkte er blevet målt kvælstoffjernelse i Føns Vang, men det afviser hovedforfatteren som en fejlskrivning. Der findes kun de modelberegnete tal. Ingen ved der-

for reelt, om den store sø leverer den beregnede effekt.

Under alle omstændigheder fjernes der ikke kvælstof nok til at forhindre en voldsom algeopblomstring i de varme sommermåneder. Fra midt på sommeren ligner vandet grønkåls-suppe eller grøn maling.

Når det gælder fuglelivet, har den nye sø givet fuld valuta for pengene, bl.a. fordi man anlagde to rævesikrede øer i den nye sø. Før 2005 rummede området ingen bemærkelsesværdige arter, hverken som ynglefugle eller på træk. I marts 2012 rummede den ornitologiske database hele 170 forskellige arter. Det var nok til at sikre Føns Vang en 22. plads ud af 69 mulige på listen over de bedste af landets nye fuglesøer.

KILDER

Andersen, Søren H.: Ronæs Skov. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 64. 2009.

Blinkenberg, Palle: Købmansgården ved Ronæs bro. VENDS. Årbog for Lokal- og Kulturhistorie på Nordvestfyn 1992.

Blinkenberg, Palle: Om menneskets kamp mod naturen. VENDS. Årbog for Lokal- og Kulturhistorie på Nordvestfyn 1994.

Caning, Kirsten Elisabeth: Barn i Middelfart omkring 1870. Folk og kultur. Årbog for Dansk Etnologi og Folkemindevidenskab 1979.

Forfatterens besøg, 25. september 2004, 3. august 2007, 2. juli og 10. august 2008 og 15. april 2011.

Hansen, Kjeld: Dårligt design i nye søer giver for få fugle. Fugle og Natur nr. 3. Dansk Ornitologisk Forening 2009.

Hansen, L.B., Källström, M., Jørgensen, S.L. & Hasler, B.: Vådområders omkostningseffektivitet. En erfaringsopsamling og analyse af omkostningerne ved at gennemføre vådområdeprojekter under vandmiljøplanerne VMPI og VMPII. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, 2011. – Faglig rapport fra DMU nr. 835. <http://www.dmu.dk/Pub/FR835.pdf>.

Hoffmann, C.C., Baattrup-Pedersen, A., Jeppesen, E., Amsinck, S.L. & Clausen, P.: Overvågning af Vandmiljøplan II Vådområder 2005. Danmarks Miljøundersøgelser. 128 s. 2006 – Faglig rapport fra DMU nr. 576. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR576.pdf

Illustreret Tidende: En af Danmarks fredelige erobringer. Årg. 1, Nr. 32, s. 266. 6. maj 1860.

Stenak, Morten: De inddæmmede landskaber. Landbohistorisk Selskab 2005.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Føns Vang, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 170 fuglearter, som er registreret fra **Føns Vang**, pr. 29. marts 2012. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(102/1927)	Stor Skallesluger	(9/23)	Svaleklire	(27/55)	Rødstjert	(1/1)
Toppet Lappedykker	(159/4391)	Amerikansk Skarveand	(2/2)	Tinksmed	(44/209)	Bynkefugl	(1/1)
Gråstrubet Lappedykker	(96/1161)	Hvepsevåge	(2/2)	Mudderklire	(68/386)	Stenpikker	(1/4)
Nordisk Lappedykker	(10/10)	Rød Glente	(2/2)	Odinshane	(5/6)	Solsort	(27/75)
Sorthalset Lappedykker	(185/1609)	Havørn	(65/79)	Sorthovedet Måge	(11/15)	Sjagger	(25/1300)
Skarv	(93/1446)	Rørhøg	(29/35)	Dværgmåge	(51/278)	Sangdrossel	(4/7)
Rørdrum	(1/1)	Blå Kærhøg	(24/26)	Hættemåge	(130/27538)	Vindrossel	(1/35)
Silkehejre	(5/8)	Duehøg	(1/1)	Stormmåge	(33/1857)	Misteldrossel	(5/14)
Fiskehejre	(97/988)	Spurvehøg	(16/16)	Sildemåge	(7/14)	Sivsanger	(5/5)
Hvid Stork	(2/2)	Musvåge	(99/157)	Sølvmåge	(71/2802)	Kærsanger	(5/6)
Skestork	(3/3)	Fjeldvåge	(6/6)	Svartbag	(19/34)	Rørsanger	(10/19)
Knopsvane	(139/1551)	Fiskeørn	(8/8)	Rovterne	(4/9)	Gulbug	(2/2)
Pibesvane	(2/6)	Tårnfalk	(48/61)	Splitterne	(6/15)	Gærdesanger	(5/6)
Sangsvane	(64/3577)	Dværgfalk	(13/13)	Fjordterne	(40/253)	Tornsanger	(11/23)
Sædgås	(67/4539)	Lærkefalk	(1/1)	Havterne	(11/66)	Munk	(5/6)
Kortnæbbet Gås	(19/30)	Vandrefalk	(5/5)	Dværgterne	(1/3)	Gransanger	(11/13)
Blisgås	(29/673)	Fasan	(7/11)	Sortterne	(20/33)	Løvsanger	(6/7)
Dværggås	(7/7)	Vandrikse	(3/3)	Hvidvinget Terne	(1/2)	Fuglekonge	(2/6)
Grågås	(203/80228)	Grønbenet Rørhøne	(17/27)	Huldue	(3/13)	Grå Fluesnapper	(1/1)
Indisk Gås	(6/6)	Blishøne	(111/24544)	Ringdue	(55/1053)	Halemejse	(2/13)
Snegås	(1/1)	Strandskade	(90/428)	Tyrkerdue	(10/29)	Sumpmejse	(1/1)
Canadagås	(40/138)	Klyde	(121/1252)	Gøg	(15/19)	Topmejse	(1/1)
Bramgås	(18/681)	Lille Præstekrave	(92/207)	Natugle	(1/1)	Blåmejse	(9/12)
Knortegås	(1/43)	Stor Præstekrave	(35/135)	Mursegler	(11/436)	Musvit	(16/39)
Nilgås	(43/136)	Hjejle	(14/2567)	Isfugl	(11/11)	Træløber	(2/2)
Gravand	(84/645)	Strandhjejle	(1/1)	Stor Flagspætte	(4/8)	Korttået Træløber	(1/1)
Pibeand	(72/2789)	Vibe	(151/8331)	Sanglærke	(37/197)	Stor Tornskade	(2/2)
Knarand	(141/1016)	Islandsk Ryle	(3/4)	Digesvale	(32/12244)	Skovskade	(3/5)
Krikand	(107/4703)	Dværgryle	(1/1)	Landsvale	(42/2776)	Husskade	(25/55)
Gråand	(111/5404)	Temmincksryle	(9/20)	Bysvale	(23/856)	Allike	(21/469)
Spidsand	(32/185)	Krumnæbbet Ryle	(12/36)	Engpiber	(22/244)	Råge	(15/715)
Atlingand	(52/114)	Almindelig Ryle	(27/349)	Skærpiber	(1/2)	Sortkrage	(6/9)
Skeand	(100/1397)	Brushane	(49/180)	Bjergpiber	(1/1)	Gråkrage	(55/1019)
Taffeland	(106/9351)	Dobbeltbekkasin	(35/276)	Gul Vipstjert	(4/5)	Ravn	(15/25)
Troldand	(118/18287)	Lille Kobbersnepe	(5/9)	Hvid Vipstjert	(48/219)	Stær	(57/3566)
Bjergand	(34/718)	Småspove	(1/1)	Silkehale	(2/10)	Gråspurv	(13/91)
Ederfugl	(2/7)	Storspove	(7/38)	Gærdesmutte	(19/20)	Skovspurv	(14/159)
Hvinand	(112/4578)	Sortklire	(18/46)	Jernspurv	(3/3)	Bogfinke	(29/105)
Lille Skallesluger	(85/472)	Rødben	(71/233)	Rødhals	(5/6)	Kvækerfinke	(1/3)
Toppet Skallesluger	(15/55)	Hvidklire	(65/238)	Nattergal	(1/1)	Grønirisk	(14/26)

Stillits	(23/84)
Grønsiken	(2/11)
Tornirisk	(15/32)

Bjergirisk	(2/56)
Lille Gråsisken	(2/2)
Dompap	(1/3)

Snespurv	(2/22)
Gulspurv	(29/119)
Rørspurv	(9/17)

Bomlærke	(1/1)
----------	-------

Plantelivet ved Føns Vang

TBU 28/30: Fønsmade-Gardersø-området + bredden af Føns Vig mellem Rud og Sparretorn Skov

I Fønsmade-Gardersø-området mellem Føns og Rud ses gradi-
enter mellem saltpåvirkede enge
og overdrev i vest (nærmest Føns
Vig) og mere brakke eller ferske
enge omkring selve Gardersø
længere inde i landet.

Af den rige flora i områdets
forskellige plantesamfund
kan under ét nævnes strand-,
rødbrun, fladtrykt, blågrøn og
børstekogleaks, udspærret an-

nelgræs, strandmalurt, fliget
og strandvejbred, strandrødtop,
strandkrageklo, strandtusind-
gylden, jordbærkløver, alm. og
strandfirling, dansk kokleare,
kødet og vingefrøet hindeknæ,
sandkryb, smalbladet hareøre,
spidshale, strandgåsefod, kveller,
vandnavle, hare-, alm., dværg-
og syltstar, smalbladet kællin-
getand, enskællet sumpstrå, tu-
sindfrø, harrilgræs, engelskgræs
og femhannet hønsetarm.

Ørnebjerg-skrænten (= »Ørne-
bjerg-Skrænten« hos Wiinstedt
1934) på Føns Odde lidt vest for

Føns er fra gammel tid kendt
som voksested for ugrenet ed-
derkopurt (en af vore sjældneste
planter), som nu desværre synes
at være forsvundet herfra.

På Ørnebjerg-skrænten ses krat
af tjørn, slåen, rose, hylde og
benved; græs-urte-floraen om-
fatter hvid snerre, merian, mørk
kongelys, skovløg, voldtian,
bredbladet timian, ørnebjergne,
blodrød storkenæb, mark-
tusindgylden, bjergørhvene,
tagrør, regnfang, alm. katost, ru
svinemælk, alm. og stor knopurt,
svalerod og spidskapslet star.

Fra Sparretorn (tidligere »Ban-
nerslund«) kendes den meget
sjældne, nu sandsynligvis for-
svundne smalfliget brandbæger.

Til stranden ved Sparretorn er
strandsalat indvandret fornylig;
her findes i øvrigt en stor be-
stand (måske landets største)
af den meget sjældne tangurt
(1978, oplysning af Alfred Han-
sen).

Ved Føns Vig er tidligere fun-
det den meget sjældne læge-
stokrose.

Kilder: se Gravesen 1979.